

Шиносномаи ихтисоси 08.00.01

(Бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 ноябри соли 2017 № 6/6 тасдиқ шудааст).

I. Рамзи ихтисос:

08.00.01- Назарияи иқтисодӣ

II. Шарҳи ихтисос:

Ошкор намудани робитаҳои такроршаванда ва устувор дар зухурот ва равандҳои иқтисодию иҷтимоӣ, тавсифи сохтори онҳо, қонуниятҳои амалкард ва тамоюли рушди муносибатҳои иқтисодӣ, дар ин асос маънидод намудани далелҳои мавҷуда ва раванди фаъолияти иқтисодӣ-иҷтимоӣ, дарк ва пешбини ҳолатҳои хоҷагидорӣ, ошкорнамоӣ ва идроки далелҳои нав ва идроки далелҳои қаблан маълумбуда, равандро ва тамоюлоти тавсифкунандаи ташаккул, таҳаввулот ва дигаргуншавии низомҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва ниҳодҳо, иқтисоди минтақавӣ ва милли дар ретроспективаи таърихӣ, таҳлили самтҳо ва марҳилаҳои рушди афкори иқтисодӣ дар иртибот бо шароити иқтисодӣ-иҷтимоии марҳилаҳои мувофиқаткунанда ба вимоғҳои халқҳо ва мамлакатҳои гуногун.

Муносибатҳои воқеии иқтисодӣ ва равандҳои хусусияти муҳимдошта барои шароити типологии яқсон (низомҳои иқтисодӣ, марҳилаҳои инкишофи онҳо, тарзи истеҳсолот, амсилаи механизми хоҷагидорӣ, ҳолатҳои таърихӣ ва ғ); таҷриба ва натиҷаи фаъолияти иқтисодӣ дар доираи низомҳои иқтисодӣ-иҷтимоии гуногун, тамаддун, давлат, минтақа, соҳаҳо ва самти хоҷагӣ; таълимот ё афкори ошкоркунандаи мазмун ва хусусиятҳои муносибатҳои иқтисодӣ, равандро ва қонуниятҳои тараққиёти иқтисодӣ.

III. Соҳаҳои таҳқиқот:

1. Иқтисоди сиёсӣ

1.1. Сохтор ва қонуниятҳои инкишофи муносибатҳои иқтисодӣ; моликият дар системаи муносибатҳои иқтисодӣ; манфиатҳои иқтисодӣ; давраҳои истеҳсолоти ҷамъиятӣ, сохторҳои моддӣ-шайъӣ ва арзишии он; такрористеҳсоли сармояи ҷамъиятӣ ва инфиродӣ; самаранокии истеҳсолоти ҷамъиятӣ; амали ҳамзамони қувваҳои истеҳсолкунанда, шаклҳои иқтисодӣ, методҳои хоҷагидорӣ ва сохтори ниҳодӣ; таъсири равандҳои нави технологӣ ба равандҳои ташаккул ва фаъолияти сохторҳои иқтисодӣ ва ниҳодҳо; омилҳои инноватсионии дигаргуншавии иҷтимоӣ-иқтисодӣ; назарияи механизми хоҷагидорӣ ва инкишофи он: усул (принсипҳо), тамоюлҳо ва вимоғҳо; қонуниятҳои таҳаввулоти низомҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ; гуманизатсияи инкишофи иқтисодӣ; назарияи иқтисодиёти «иттилоотӣ», «баъдисаноатӣ» ва «иқтисоди ба маориф асосёфта»; таркиб, сохтор ва динамикаи сарвати милли; иқтисодиёти захираҳо (бозори сармоя, меҳнат ва молия); нақш ва вазифаи давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалкарди системаҳои иқтисодӣ; назарияи бахши хусусӣ дар иқтисодиёт; қонуниятҳои ҷаҳонишавии (глобализатсия) иқтисодиёти ҷаҳон ва таъсири он ба фаъолияти системаҳои иқтисодии милли-давлатӣ; ташаккули сиёсати иқтисодии (стратегия) давлат; масъалаҳои назариявии амнияти иқтисодӣ.

1.2. Назарияи микроиқтисод: назарияи тақозои истеъмоли; назарияи фирма; назарияи ташкилии бозорҳо; назарияи рақобат ва танзими зиддиинҳисорӣ; назарияи мувозинати умумии иқтисодӣ; назарияи иқтисодиёти некуаҳволӣ; алоқамандии некуаҳволии инфиродӣ ва ҷамъиятӣ.

1.3. Назарияи макроиктисод: назарияи инкишофи иқтисодӣ; назарияи даври корӣ ва бухронҳо; назарияи пул; назарияи таваррум, назарияи ҳисобдорӣ миллий; назарияи идоракунии системаҳои иқтисодӣ. Ҷанбаҳои иқтисодии пешрафти илмӣ-техникӣ ва таъсири онҳо ба равандҳои макроиктисодӣ.

1.4. Назарияи иқтисодии ниҳодӣ ва таҳаввулотӣ: назарияи ҳуқуқи моликият; назарияи хароҷоти транзаксионӣ; назарияи ниҳодии фирма; назарияи иқтисодиёти гузаранда ва дигаргуншавии (трансформатсия) системаҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ; интиҳоби иҷтимоӣ-иқтисодӣ. Инкишофи ниҳодҳои механизми хоҷагидорӣ дар ҷомеаи баъдисаноатӣ.

2. Таърихи иқтисодиёт

2.1. Тамоюлҳои умумӣ ва қонуниятҳои иқтисодии таърихи инсоният (марҳилабандии таърихи иқтисод, вижагӣҳо ва зинаҳои марҳилаҳои алоҳидаи иқтисодӣ, даври будани равандҳои иқтисодӣ, маҳдудияти давлатӣ ва минтақавии онҳо ё ҷаҳонишавӣ).

2.2. Таърихи ташаккул ва инкишофи системаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва тамаддунҳо, типологияи онҳо ва таҳлили муқоисавӣ-таърихӣ.

2.3. Қонуниятҳо, вижагӣҳо, марҳилаҳои инкишофи давлатҳои алоҳида ва минтақаҳо, омилҳои муайянкунандаи хусусияти инкишофи онҳо. Таҳлили таърихӣ-муқоисавии тараққиёти давлатҳои гуногун.

2.4. Таърихи таҷриба ва методи дигаргунсозии системаи иқтисодӣ (марҳилаҳои таҳаввулоти система, давраҳои гузариш, табaddулоти иҷтимоӣ, ислоҳоти иқтисодӣ).

2.5. Таърихи ниҳодҳои иқтисодӣ (моликият, бозор, оила, давлат, соҳибкорӣ ва ғ).

2.6. Таърихи инкишофи соҳаҳои гуногуни фаъолияти хоҷагидорӣ ва муттамаи иқтисоди миллий.

2.7. Таърихи асосҳои иқтисодӣ, истеҳсоли-техникӣ ва технологӣ.

2.8. Иқтисодиёти таърихнигорӣ (историография).

3. Таърихи афкори иқтисодӣ

3.1. Ташаккули илми иқтисодӣ, пайдоиши мактабҳои илмӣ классикӣ ва дигар мактабҳо.

3.2. Марксизм ва таҳаввулоти он. Тафриқсозии таълимоти марксистӣ. Дигаргуншавии муносири иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва хусусиятҳои зухуроти он дар равияи неомарксизм.

3.3. Маргинализм ва таҳаввулоти он. Пайдоиши равияи неоклассикӣ.

3.4. Мактабҳои иҷтимоӣ, таърихӣ ва ғайра.

3.5. Кейнсгарой ва таҳаввулоти он. Некейнсгарой.

3.6. Институтсионализм ва неоинститутсионализм.

3.7. Неолиберализм ва монетаризм.

3.8. Пайдоиши мактабҳои нави равияҳои афкори иқтисодӣ дар шароити сармоядорӣ.

3.9. Самти таъсири мутақобила ва ҳамбастагии равияҳои гуногун ва мактабҳои афкори иқтисодӣ.

3.10. Таҳқиқ ва арзёбии концепсияҳо ва амсилаҳои ислоҳоти иқтисодӣ дар мамлакатҳои тараққикарда ва рӯ ба тараққӣ ҷаҳон.

3.11. Мактаби тоҷикии афкори иқтисодӣ: Вижагӣҳои мактаби иқтисодии Тоҷикистон ва таъсири он ба хусусиятҳои асосии афкори иқтисодӣ; раванди пайдоиш, ташаккул ва зинаҳои рушди афкори иқтисодӣ дар Тоҷикистон; Пешгӯии концептуалӣ-ҷаҳонбинӣ оид дурнамои иҷтимоӣ-иқтисодии тараққиёти Тоҷикистон; Омезиши ҷанбаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоии тараққиёт дар мактаби афкори иқтисодии тоҷикӣ. Самтҳои асосии инкишофи афкори иқтисодии тоҷик дар шароити муосир, хусусиятҳои он, зиддият, муборизаи равияҳо, мутаносибии он бо самти инкишофи афкори

иқтисодии муосир; Хусусиятҳои дигаргуншавии марксизм дар афкори иқтисодии шӯравӣ; муқоисаи афкори иқтисодии тоҷик ва илми ҷаҳонӣ; Таҳаввулот, тафриқасозӣ ва эҳёшавии афкори иқтисодии тоҷик (шӯравӣ); Пайдоиши равишҳои нави афкори иқтисодӣ дар марҳилаи пасошӯравӣ (давраи истиқлолияти давлатӣ), таснифоти онҳо ва муқоиса бо афкори иқтисодии хориҷӣ; проблемаҳои синтез дар назарияи иқтисодии муосир ва таъмоли тараққиёти ҷаҳон ва вижагии Тоҷикистон.

4.Методологияи илмҳои иқтисодӣ

- 4.1. Заминаҳои фалсафӣ, ахлоқӣ ва методологияи назарияҳои иқтисодӣ.
- 4.2. Таҳаввулоти парадигмаҳои назарияи иқтисодӣ.
- 4.3. Иртиботи байнифаннӣ дар илми иқтисодӣ.
- 4.4. Усул (принсипҳо) ва методҳои таҳқиқоти иқтисодӣ-назариявӣ.
- 4.5. Стандартҳои илмӣ ва меъёрҳои баҳодиҳии донишҳои иқтисодӣ.
- 4.6. Ташаққули мактабҳои илмӣ дар назарияи иқтисодӣ.
- 4.7. Методологияи таҳқиқоти таърихӣ-иқтисодӣ.
- 4.8. Коркарди методологияи таҳқиқоти таърихи афкори иқтисодӣ.